

POVINNÉ NÁLEŽITOSTI!

Aby VOP vedel váš podnet preskúmať, je nevyhnutné, aby obsahoval základné náležitosti. Vybaveniu vášho podnetu napomôžete, keď v ňom uvediete:

- proti ktorému orgánu verejnej moci váš podnet smeruje,
- čo konkrétne v postupe tohto orgánu namietate,
- čoho sa domáhate,
- iné orgány, na ktoré ste sa obrátili.

Vybavenie podnetu uľahčíte, ak k podnetu priložíte aj kópie relevantných dokumentov a písomností (napr. rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktoré podnetom namietate).

V styku s VOP môžete používať svoj materinský jazyk. Anonymný podnet (teda podnet, z ktorého nie je zrejmé meno, priezvisko a bydlisko podávateľa) nemusí VOP vybavovať.

PROCES VYBAVOVANIA PODNETU

Po doručení podnetu bude podnet pridelený právnikovi Kancelárie VOP na právnu analýzu. O prijatí podnetu a o tom, komu bol váš podnet pridelený, vás písomne vyrozumíme.

VOP a poverení pracovníci Kancelárie VOP počas vybavovania podnetu postupne zhromažďujú informácie, skutočnosti a dôležité dokumenty. V tejto fáze aktívne komunikujú s orgánmi verejnej správy, proti ktorým podnet smeruje, alebo aj so samotným podávateľom. Všetky relevantné zistenia sú následne právne analyzované a vyhodnocované, s dôrazom na základné práva a slobody.

Zákon o VOP neustanovuje na vybavenie podnetu žiadne zákonné lehoty. Napriek tomu je snahou VOP a Kancelárie VOP každý jeden podnet vybaviť čo najskôr. O vybavení vášho podnetu vás vždy upovedomí priamo VOP.

Ak pri vybavovaní podnetu VOP skonštatuje porušenie základných práv a slobôd, spolu s oznámením o tomto závere navrhne VOP predmetnému orgánu verejnej správy aj prijatie opatrení.

AKO A KEDY MÔŽE SENIOROM POMÔČŤ VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV (VOP)

Verejný ochranca práv (VOP) je nezávislý orgán chrániaci základné práva a slobody pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy (úradov).

OBLASTI, V KTORÝCH VÁM MÔŽE VOP POMÔČŤ

DÔCHODKY

Jednou z najbežnejších agend, ktorej sa VOP venuje, je vybavovanie podnetov v dôchodkových veciach. Nie je pritom podstatné, či ide o starobný, invalidný, výsluhový alebo pozostalostný dôchodok. Nerozhoduje ani to, či tento dôchodok vypláca Sociálna poisťovňa alebo iný orgán sociálneho zabezpečenia.

Pri dôchodkoch sa podávatelia na VOP často obracajú, ak:

- majú pochybnosti o správne určenej výške dôchodku,
- konanie o dôchodku trvá neprimerane dlho,
- o ich žiadosti nebolo rozhodnuté na základe dostatočne zisteného skutkového stavu.

Nie vždy však v dôchodkových podnetoch dokáže VOP pomôcť. Pôsobnosť sa nevzťahuje napríklad na:

- rozhodovanie o dôchodkových dávkach zo strany zahraničných orgánov,
- otázky výlučne medicínskeho charakteru.

PRÍSPEVKY NA KOMPENZÁCIU ŤAŽKÉHO ZDRAVOTNÉHO POSTIHNUTIA

Popri dôchodku seniori nezriedka poberajú či už jednorazové alebo opakované tzv. kompenzačné príspevky, ktoré vyplácajú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Ide napríklad o peňažné príspevky na prepravu, na kompenzáciu zvýšených výdavkov, na kúpu či opravu pomôcky, alebo peňažné príspevky na opatrovanie či osobnú asistenciu. Aj v prípadoch rozhodovania o týchto kompenzačných príspevkoch sa na VOP môžete obrátiť.

Keďže uvedené príspevky sú podmienené zistením nepriaznivého zdravotného stavu, pripomíname, že otázky výlučne medicínskeho charakteru VOP preskúmať nedokáže, rovnako ako pri dôchodkoch.

RÔZNE INÉ DÁVKY POSKYTOVANÉ ORGÁNMI VEREJNEJ SPRÁVY

Od orgánov verejnej správy nedostávate len dôchodky a tzv. kompenzačné príspevky. Pomyselná paleta dávok je široká. Okrem dôchodkov môžu orgány sociálneho poistenia rozhodovať aj o iných dávkach – nemocenských, úrazových či dávkach garančného poistenia. Ak je vám zverený napríklad vnuk alebo vnučka do náhradnej osobnej starostlivosti, môžete mať nárok na prídavky na dieťa či na príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. Opomenúť nemožno ani rôzne jednorazové finančné príspevky určené vojnovým sirotám či politickým väzňom.

O všetkých týchto dávkach rozhodujú príslušné orgány verejnej správy. Ak sa domnievate, že ich konaním, rozhodovaním či nečinnosťou sú porušované vaše základné práva a slobody, môžete podať VOP podnet.

ZDRAVOTNÉ POISŤOVNE

Pôsobnosť VOP sčasti zasahuje aj do oblasti zdravotníctva. Obrátiť sa na VOP môžete, okrem iného, ak zdravotná poisťovňa rozhoduje o vašich právach a povinnostiach – napríklad v prípadoch:

- vzniku či zániku zdravotného poistenia a s tým súvisiacej úhrady poistného,
- rozhodovania zdravotnej poisťovne o predchádzajúcom súhlase s úhradou zdravotnej starostlivosti poskytnutej v zahraničí.

Sociálna poisťovňa v priebehu vybavovania podnetu túto svoju chybu napravila. Keďže podľa prechodných ustanovení platí, že ak osobe vznikol nárok na minimálny dôchodok do konca roka 2020, obdobia dôchodkového poistenia získané do konca roka 2020 sa posudzujú podľa miernejšej právnej úpravy platnej v roku 2020, Sociálna poisťovňa podávateľovi navýšila dôchodok na sumu minimálneho dôchodku spätne od roku 2020 až po súčasnosť, čo predstavovalo doplatok v sume prevyšujúcej 10 tisíc eur.

PODMIENKA VEKU PRI PRÍSPEVKOCH NA KOMPENZÁCIU ŤAŽKÉHO ZDRAVOTNÉHO POSTIHNUTIA

Jedným z najsilnejších oprávnení VOP je aj možnosť iniciovať konanie na Ústavnom súde SR o súlade právnych predpisov. Toto oprávnenie VOP v minulosti využil napríklad voči právnej úprave kompenzačných príspevkov, ktorá neumožňovala priznať príspevok na kúpu motorového vozidla osobám so zdravotným postihnutím, ktoré dovŕšili 65 rokov, a obdobne peňažný príspevok na osobnú asistenciu umožňovala priznať takýmto osobám iba vo veku od 6 do 65 rokov.

Ústavný súd SR v konaní o návrhu VOP vyhovel a keďže namietané ustanovenia príslušného zákona Národná rada SR do šiestich mesiacov nenapravila, tieto ustanovenia stratili platnosť. Následkom toho je v súčasnosti možné priznať kompenzačné príspevky ľuďom so zdravotným postihnutím bez akéhokoľvek vekového obmedzenia.

AKO PODAŤ PODNET A AKO PREBIEHA JEHO VYBAVOVANIE?

SPÔSOBY PODANIA PODNETU

Podnet VOP je možné podať viacerými spôsobmi:

- písomne v listinnej podobe na adresu: Kancelária verejného ochrancu práv Grösslingová 35 811 09 Bratislava
- ústne do zápisnice v sídle Kancelárie VOP,
- telegraficky,
- telefaxom,
- elektronickou poštou (e-mailom) na adresu podnet@vop.gov.sk,
- prostredníctvom webovej stránky www.vop.gov.sk,
- prostredníctvom elektronickej schránky na portáli slovensko.sk.

Sociálna poisťovňa v tejto súvislosti oslovila slovenských zamestnávateľov obdobného odboru so žiadosťou o poskytnutie informácií o priemernom zárobku ich zamestnancov. Zamestnávatelia tieto informácie Sociálnej poisťovni poskytli, avšak tá ich nesprávne vyhodnotila ako priemerné ročné zárobky, hoci fakticky išlo o priemerné mesačné zárobky. V dôsledku toho tak podávateľovi bol priznaný dôchodok v nízkej sume.

Aj v tomto prípade Sociálna poisťovňa svoju chybu napravila ešte v priebehu vybavovania podnetu a podávateľovi upravila sumu dôchodku od vzniku nároku. Doplatočok za túto dobu pritom predstavoval takmer 20-tisíc eur.

DOPLATENIE 10 TISÍC EUR NA MINIMÁLNYM DÔCHODKU

Relatívne nedávno VOP pomohol aj dôchodcovi, ktorý namietal, že mu Sociálna poisťovňa nezvýšila jeho dôchodok na sumu minimálneho dôchodku. Na sumu minimálneho dôchodku sa dôchodok zvyšuje za predpokladu, že dôchodca získal aspoň 30 rokov tzv. kvalifikovaného dôchodkového poistenia. V priebehu času sa však definícia kvalifikovaného dôchodkového poistenia menila. V priebehu kalendárneho roka 2020 napríklad platila miernejšia právna úprava, keď sa na účely minimálneho dôchodku započítavalo akékoľvek získané obdobie dôchodkového poistenia bez potreby dosiahnutia určitej hranice vymeriavacieho základu.

Nebolo sporné, že do 31. decembra 2019 podávateľovi nárok na minimálny dôchodok nevznikol. K 1. januáru 2020, keď začala platiť nová (miernejšia) právna úprava, Sociálna poisťovňa posúdila podávateľov nárok, keďže však k tomuto dátumu získal „len“ 29 rokov kvalifikovaného dôchodkového poistenia, Sociálna poisťovňa dôchodok na sumu minimálneho dôchodku nezvýšila. Nárok na minimálny dôchodok Sociálna poisťovňa podávateľovi znovu posúdila až k 1. januáru 2021, keď už opätovne platila prísnejšia právna úprava, podľa ktorej podávateľovi nárok nevznikol. Sociálna poisťovňa však opomenula, že v priebehu roka 2020 podávateľ dosiahol 30 rokov kvalifikovaného obdobia dôchodkového poistenia podľa miernejšej právnej úpravy.

O minimálnom dôchodku Sociálna poisťovňa rozhoduje z úradnej povinnosti, preto bolo jej povinnosťou zvýšiť sumu podávateľovho dôchodku na sumu minimálneho dôchodku hneď ako dosiahol 30 rokov kvalifikovaného dôchodkového poistenia.

Pokiaľ však namietate poskytovanie zdravotnej starostlivosti konkrétnym ošetrojúcim lekárom, možnosti VOP sú značne obmedzené. Správne poskytovanie zdravotnej starostlivosti môže preskúmať Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. V niektorých prípadoch poskytovania zdravotnej starostlivosti (napr. ordinačné hodiny lekárov, vedenie zdravotnej dokumentácie či cenníky) je potrebné sa obrátiť na vyšší územný celok (samosprávny kraj) či Ministerstvo zdravotníctva SR.

SOCIÁLNA POMOC A SOCIÁLNE SLUŽBY

Nikto sa nechce ocitnúť v nepriaznivej situácii, pri ktorej je odkázaný na pomoc druhých. Ak však už taká situácia nastane, príslušné orgány verejnej správy môžu aspoň čiastočne zmierniť negatívne dôsledky tohto stavu rôznymi spôsobmi.

Kedy sa môžete obrátiť na VOP v oblasti sociálnej pomoci a sociálnych služieb? Napríklad, ak namietate:

- konanie obce či vyššieho územného celku (samosprávny kraj) pri poskytovaní sociálnych služieb,
- konanie úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi.

Ak vám už je poskytovaná sociálna služba na základe zmluvy o jej poskytovaní, VOP s ohľadom na svoju zákonnú pôsobnosť Vám pomôcť nedokáže. Preto, ak namietate nevhodné zaobchádzanie v zariadeniach sociálnych služieb, je potrebné informovať orgán dohľadu, ktorým je v tejto oblasti Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

INÉ OBLASTI

Život seniora môže byť veľmi pestrý. Do kontaktu s orgánmi verejnej správ môže prísť aj v iných oblastiach. Oblasti, ktoré sú výslovne uvedené v tomto letáku nie sú jediné, v ktorých vám môže VOP pomôcť. Do pôsobnosti VOP patria aj veci týkajúce sa napr. katastra nehnuteľností, vybavovania tzv. infožiadostí, stavebnej agendy či sociálnoprávnej ochrany detí.

Pri posudzovaní, či vec spadá do pôsobnosti VOP je podstatné, aby šlo o vrchnostenský výkon verejnej správy – to znamená, že orgán verejnej správy autoritatívne upravuje či zasahuje do vašich práv a povinností zo svojho mocenského (vrchnostenského) postavenia. Rovnako v preskúmvanej veci musí byť prítomný prvok základných práv a slobôd.

V NIEKTORÝCH PRÍPADOCH VOP KONAŤ NEMÔŽE

Na druhej strane na to, aby sa vašou vecou mohol VOP zaoberať, nestačí len to, že v danej veci figuruje orgán verejnej správy. Typickým príkladom je postup obce či mesta pri predaji alebo pri nájme jej majetku. Obce v týchto prípadoch vystupujú ako subjekty súkromného práva, ktoré sú v rovnocennom postavení s ďalšími subjektmi právneho vzťahu. Absentuje teda vrchnostenský prvok.

V neposlednom rade treba uviesť, že niektoré orgány právny poriadok výslovne vylučuje z pôsobnosti VOP. Takými orgánmi sú napríklad Národná rada SR, vláda SR, prezident SR, prokuratúry, či súdy, s výnimkou orgánov riadenia a správy súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu a prokurátora. Do pôsobnosti VOP taktiež nepatria rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru.

Rovnako treba mať na pamäti, že ak vec, ktorej sa váš podnet týka, preskúmavali či stále preskúmavajú súdy alebo prokuratúra, VOP nemôže v danej veci konať a váš podnet je povinný odložiť.

VOP zároveň nie je oprávnený poskytovať právne poradenstvo. Ak potrebujete pomôcť napr. s napísaním odvolania proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy, obráťte sa na advokátov, prípadne na Centrum právnej pomoci za predpokladu, že sa nachádzate v materiálnej núdzi.

AKO VÁM MÔŽE VOP POMÔCŤ (PRÍKLADY Z ČINNOSTI!)

Ak VOP zistí vo vami namietaných prípadoch pochybenie zo strany orgánov verejnej správy, môže týmto orgánom vykázať porušenie základných práv a slobôd a navrhnúť prijatie opatrení na nápravu pochybení.

VOP nemôže zmeniť či zrušiť rozhodnutia orgánov verejnej správy, ani im prijatie opatrení nemôže nariadiť. Napriek týmto mäkkým oprávneniam však intervencia VOP neraz viedla k zvráteniu nepriaznivej situácie podávateľa, čo možno ilustrovať na vybraných prípadoch z podnetov VOP.

DODATOČNÉ ZVÝŠENIE SUMY DÔCHODKU OD ROKU 1991

Jedným z prípadov, keď intervencia VOP pomohla, bol aj prípad poberateľky invalidného a neskôr aj starobného dôchodku. V rámci vybavovania podnetu VOP zistil, že podávateľke nebola zhodnotená doba 146 dní zamestnania, hoci o tejto dobe mala Sociálna poisťovňa vedomosť už pri úplne prvom rozhodovaní o jej dôchodku v roku 1991. Zhodnotenie uvedenej doby pritom zvyšovalo sumu dôchodku o 1 % priemerného mesačného zárobku.

Sociálna poisťovňa ešte v priebehu vybavovania podnetu uznala svoju chybu a pristúpila k zmene sumy dôchodkovej dávky. Podávateľke bol súčasne vyplatený doplatok na dôchodku späťne od roku 1991.

MESAČNÝ ZÁROBOK POVAŽOVANÝ ZA ROČNÝ

Podobný bol aj prípad podávateľa, ktorý sa na Slovensko, už ako dôchodca, presťahoval z Kazachstanu. Na jeho prípad sa aplikovala medzištátna dohoda, ktorá stanovuje, že pri presídlení dôchodcu preberá jeho dôchodkové nároky štát, do ktorého sa presídlil. Na účely výpočtu dôchodku sa pritom majú zobrať do úvahy zárobky zamestnancov obdobného odboru a kvalifikácie v krajine, do ktorej sa presídlil.